

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
Iesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

II. Explicatur sententia Catholicæ Ecclesiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

cillimam, & incomprehensibilem humano ingenio, atq; adeo summum mysterium. Non enim maius mysterium est, quod symbola panis, & vini reuocent nobis in memoriã, Christum pro nobis passum, & mortuum esse, quàm quod id faciat imago Crucifixi, præsertim si addatur hæc inscriptio ex verbo Dei: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Nam eiusmodi imago cum tali inscriptione idem omnino facit, quod Eucharistia Caluini, & sine ullo miraculo tam imago, quàm inscriptio naturaliter agit, dum memoriam passionis Domini pro nobis toleratam excitat.

DEINDE, meras ludificationes esse illa omnia magnifica encomia Eucharistiæ; cum videlicet tot in locis Caluinus dicit, nobis vnã cum symbolis dari ipsum verũ, & reale Christi corpus, & nutriri animas nostras, &c. nihil enim tandem nobis relinquit, nisi nudum symbolum rei iam habitæ.

DEINDE, ex hac Caluini sententia sequi illud absurdum, vt porrigere cœnam Domini, sit testificari, illum cui porrigitur, iam antea sumpsisse cœnam, & Christi corpus comedisse: Quod & est intolerabile, si respiciamus vsus vocabulorum: & est sepissimè falsum, cum plurimis porrigantur ista symbola, qui tamen non comederunt corpus Christi, secundum regulas Caluini, cum sint impij. Quocirca falsò testificantur ministri, illos comedisse corpus Christi; & tamen ita nituntur ista sua testificatione, vt Caluinus lib. 4. cap. 17. §. 2. dicat; ex hoc Sacramento sibi securè promittere posse, regnum cœlorum non magis sibi excidere posse, quàm ipsi Christo. Sed de his hæc tenus.

CAPVT SECVNDVM.

Explicatur sententia Catholica Ecclesia.

AM verò explicandum erit, quid de hac re sentiat, ac senserit Catholica Christi Ecclesia. Sũma Catholicæ sententiæ his verbis exprimitur in Concilio TRIDENTINO, sess. 13. cap. 1. *Principio docet sancta Synodus, & aperte, ac simpliciter profitetur in almo sancta Eucharistia Sacramento, post panis, & vini consecrationem Dominum nostrum Iesum Christum Verum Deum, atque hominem Verè, realiter, ac substantialiter sub specie illarũ verum sensibilem contineri.*

Bb 4 Singula

Singula verba huius decreti aliquid continent, quod dam-
nentur hæreticorum sententiæ. PRIMO, Concilium docet,
post Sacramenti huius confectionem adesse corpus Christi,
quod est contra Lutheranos Ubiquistas, qui etiam ante con-
secrationem adesse volunt corpus Domini: est etiam contra
Caluinistas, qui dicunt, Eucharistiam esse signum cõiunctio-
nis cum Christo iam antea factæ per fidem.

SECUNDO, Concilium dicit, Sacramenti confectionem
esse consecrationem panis & vini, cuius vi, exhibetur nobis
corpus Christi. Id quod est contra eosdem Ubiquistas, qui nõ
vi consecrationis, sed vi omnipresentiæ corporis Christi, id
fieri contendunt: est etiam contra Caluinistas, qui non ex cõ-
secratione, sed ex promissione Euangelij in concione expli-
cata volunt effici Sacramentum.

TERTIO, Concilium docet, totum Christum esse in hoc
Sacramento: id quod explicatur clarius in 1. can. eiusdem sess.
vbi habemus, in Sacramento esse corpus & sanguinẽ Christi,
vnà cum anima, & diuinitate. Quibus verbis indicatur, ex vi
Sacramenti rãtũ adesse corpus sub specie panis, & sanguinẽ
sub specie vini; id enim solũ exprimitur in forma verborũ:
ac per naturalem concomitantia sub vtraq; specie esse totum
Christum. Ita enim ista coniuncta sunt in Christo, vt separari
nequeant sine eius dissolutione: ipse autem dissolui, iam post
resurrectionem, nullo modo potest. Porro est hoc aduersus
Lutherum, qui in dubium reuocat istam concomitantiam,
in lib. ad VValdenses de Eucharistia.

QUARTO, Concilium dicit, Christum in Sacramento esse
verẽ. Id quod asseritur cõtra omnes Sacramentarios, qui vo-
lunt Christum adesse, vt in signo, & figura. Figura enim veri-
tati opponitur, vt colligitur ex 1. canone eiusdem sessionis, vbi
posteaquam Concilium dixerat, Christum esse verẽ in Eu-
charistia, explicat per negantem particulam: *Non autem so-
lum in signo, aut figura.*

QUINTO dicit, *Realiter*, quod opponitur figmento Cal-
uinistico, qui (vt supra ostendimus) vult adesse, vt fide appre-
henditur. Quod etiã disertis verbis Zvinglius docet, in Con-
fess. ad Carolum, quam citat Beza in lib. de cœna Domini, cõ-
tra VWestphalum, cap. 9. ait em̃ Zvinglius, se credere in cœna
Domini verum Christi corpus adesse, hætenus quidem, vt fi-
dei contemplationi sit veluti præsens, quod corporaliter
est

est in cœlis. Itaque Sacramentarij sæpe dicunt, reale corpus Christi in cœna adesse, sed realiter adesse nunquam dicunt, quod legerim; nisi fortè loquantur de cœna, quæ fit in cœlo, vt mox dicam. Atque hinc sequuntur duæ aliæ differentiæ inter nos, & Sacramentarios: quod illi negant Christum in Eucharistia adorandum; aut sumi posse ab illis, qui non credunt: nos vtrumque concedimus.

SEXTO, Concilium addit, *Substantialiter*, tum contra Calvinistas, qui dicunt, corpus Christi, quoad substantiam, esse tantum in cœlo, sed nescio quam virtutem, seu vigorem inde ad nos manare: vnde idem Concilium, canone primo opponit illud, *Substantialiter*, virtuti; tum etiam vt explicaret modum existendi Christi in Sacramento. Nam vt paulò infra idem Concilium dicit, Christi corpus in cœlo habet modum existendi naturalem, in Sacramento autem non naturalem, sed Sacramentalem. Porrò modus existendi Sacramentalis, & tamen simul verus, & realis, non poterat melius explicari, quàm illo aduerbio, *Substantialiter*. Id enim significat, totum Christum in Sacramento existere ad modum substantiæ, non quantitatis, vel qualitatis, vel aliorum accidentium, idq; ea ratione, quia substantia panis conuertitur, in substantiam corporis Christi; cetera autem substantiam concomitantur, & idèò modum existendi substantiæ habere debent. Porrò substantia secundum se, neque ordinem habet ad locum, neq; ad corpora circumstantia. Quare in Christo (vt est in Sacramento) est quidem debita magnitudo præter substantiam; sed per eam non occupat locum, neque extenditur ad extensionem magnitudinis, sed per modum substantiæ. Pari ratione est in Christo sua figura, suus color, & tamen inuisibilis est, vt Sacramento continetur, quoniam figura, & color non habent modum qualitatis, sed substantiæ, vt in Sacramento sunt. Deniq; habet etiam Christus, vt est in Sacramento, certas qualitates, quibus tangi posset; & tamen per se ac propriè tangi nequit, quia eæ qualitates habent (vt sæpe diximus) modum existendi substantiæ, non qualitatis. Vide S. Thomam lib. 4. contra Gentiles, cap. 64. & 3. p. quæst. 76. art. 5.

SEPTIMO, Concilium dicit, corpus Domini sub illis speciebus sensibilibus contineri; quibus verbis explicatur adhuc clariùs modus existendi Christi in Eucharistia. Christus

enim non est in Eucharistia, vt in loco, vel vt in vase, aut quasi sub aliquo velo; sed est ad eum modum, quo erat substantia panis sub suis accidentibus, eo excepto, quod accidentia illa inhaerebant panis substantiæ, Christi autem substantiæ non inhaerent. Vnde ex natura rei peracta consecratione tandem perseverat corpus Domini in Eucharistia, quamdiu naturaliter mansisset substantia panis sub illis eisdem accidentibus: atque hoc est Christi corpus sub speciebus panis contineri.

Ex qua sententia refutatur fraudulenta quædam confessio Bezae. Nam (vt refert Claudius à Xantes in respons. ad Apologiam Bezae) anno M. D. LVI. Theodorus Beza, vt Lutheranos per dolum traheret ad Calvinismum, scripsit Confessionem, in qua asseruit, Christi corpus verum, & naturale, verè, & realiter esse præsens in cœna, & communicantibus verè & realiter exhiberi. atque in eam confessionem consentire asseruit Ecclesias Helueticorum, & Geneuensium. Verùm cum inde Lutherani de Sacramentariis triumpharent, & Tigurini grauius in Bezam inuehi cœpissent, respõdit ille, se vera scripsisse, sed à Lutheranis non benè intellecta; neque enim se loquutum de cœna Domini, quæ celebratur in terris, sed de illa, quæ celebratur in cœlis, vbi Christus verè, & realiter præsens est. Sed Concilium Tridentinũ præuenit eiusmodi fraudes, cum non ait in cœna corpus Domini præsens esse, sed sub speciebus panis & vini verè, & realiter contineri. Atque hæc de expositione decreti. Ex qua expositione deduci possunt aliquot regulæ de modo loquendi in hac materia.

v. synagoga et iherosolyma

PRIMA regula. Nomina substantiua, quæ dicuntur de Christo, siue eius corpore extra Sacramentum, dicuntur etiam de ipso, vt est in Sacramento. Ratio est, quia nomina substantiua significant naturam rei, abstrahendo à modo: rei natura autem, & essentia omnium, quæ sunt in Christo, verè est in Sacramento. Itaque verissimè dicimus, in Sacramento esse corpus, carnem, sanguinem, &c. & carnem illam esse corpus, non spiritum.

SECUNDA regula. Nomina adiectiua, quæ dicunt ordinem ad corpora circumstantia, non dicuntur de Christi corpore, vt est in Eucharistia, licet dicantur de eo, vt est in cœlo; alia verò dicuntur. Ratio est, quia corpus Christi propter modum existendi in Eucharistia peculiarem, non dicit vllum ordi-

ordinem ad corpora circumstantia, vt diximus. Itaq; dicemus quidem corpus Christi, vt est in Eucharistia, esse verum, reale, naturale, animatum, quantum, coloratum, &c. & carnem illam dicemus esse corporalem, non spiritualem: nisi nomen spirituale sumatur, sicut I. Cor. 15. *Seminatur corpus animale, surget spirituale*, id est, obediens spiritui in omnibus. At non dicemus, corpus Christi in Eucharistia esse sensibile, visibile, tangibile, extensum, licet tale sit in cælo: quia ista nomina dicunt ordinem ad corpora circumstantia, quem non habet corpus Christi in Eucharistia. Vnde AVGVSTINVS, vt citatur à Gratiano de consecrat. dist. 2. can. Nos autem; *inuisibilem* appellat Christi carnem in Sacramento: *Nos, inquit, in specie panis, & vini quam videmus, res inuisibiles, carnem & sanguinem honoramus.*

TERTIA regula. Aduerbia, quæ dicunt modum existendi corporalem, non dicuntur de Christo in Eucharistia, licet dicantur de ipso, vt in cælo residet: alia verò nihil prohibet dici. Ratio est, quia (vt sæpe diximus) non habet Christus in Eucharistia modum existendi corporum, sed potius spirituum, cum sit totus in qualibet parte. Itaque dicemus, Christum esse in Eucharistia verè, realiter, substantialiter, vt Concilium rectè loquitur, sed non dicemus, corporaliter, id est, eo modo quo suapte natura existunt corpora, nec sensibilibiter, mobiliter, &c. Immo contrà dici posset esse spiritualiter, vt Bernardus dicit in sermone de sancto Martino, vbi affirmat in Sacramento exhiberi nobis *veram carnis substantiam*, sed spiritualiter, non carnaliter: tamen non videtur hæc vox multum frequentanda, quia periculum esset, ne traheretur ab aduersariis, non tam ad modum, quàm ad ipsam naturam significandam; propter quod item periculum non videtur valde vsurpandum illud, non esse corporaliter, nisi addatur continuò explicatio.

QUARTA regula. Verba quæ significant præsentiam corporis Domini in Eucharistia, abstrahendo à modo existendi cum ordine ad alia, simpliciter affirmari possunt, reliqua non item. Quare rectè dicemus: *Corpus Domini est, continetur, manet, reperitur, sumitur, percipitur in Eucharistia*: at non rectè diceremus; *Corpus Christi in Eucharistia extensum est, occupat locum, &c.*

QUINTA regula. Quamuis corpus Christi in Eucharistia

stia per se non videatur, nec tangatur, nec moueatur; tamen ratione specierum, siue accidentium, quibus coniunctum est, potest dici, videri, tangi, moueri, &c. Id patet, quia species illæ verè videntur, tanguntur, mouentur; & quod eis conuenit, vñtate etiam tribuitur ei, quod est cum illis coniunctum. Nam hoc modo Angeli, qui sunt spiritus, dicebantur videri & tangi corporeis oculis, quando videbatur, vel tangebantur corpora ab illis assumpta, Gen. 19. & in toto lib. Tobia Scriptura passim vocat Angelos, quos dicit visos, auditos, tactos. Immo Ioan. 1. Spiritum sanctum dicit se Ioannes vidisse, cum columbam vidit. Hinc etiam Patres eodem modo loquuntur de corpore Domini in Sacramento. CHRYSOSTOMVS homil. 83. in Matth. *Ipsum (Christum) vides, ipsum tangis, ipsum comedis.* & homil. 24. in priorem ad Corinthios dicit, Regium corpus nobis intuendum, & tangendum proponi. & CYRILLVS lib. 12. in Ioan. cap. 58. *Prebet, inquit, nobis carnem suam tangendam.* & AVGVSTINVS serm. 2. de verbis Apostoli: *Quod in Sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritualiter manducatur.* Denique in Concilio Romano sub Nicolao II. compulsus est Berengarius confiteri, Christi corpus sensualiter Sacerdotum manibus tangi, & frangi.

Sed existit hoc loco quorundam dubitatio; num ea, quæ dicuntur de Christo ratione specierum, dicantur de ipso verè, & propriè, an per aliquem tropum. Et quidem aliqui, volunt verè, & propriè dici eo modo, quo dicerentur illa eadem verè, & propriè de pane, si adesset: panis enim verè, & propriè dicitur videri, tangi, frangi, ratione accidentium suorum. Ratio horum est, quia existimant vnionem Christi cum accidentibus panis, vel esse hypostaticam, vel ei valde similem; atque idcirco fieri communicationem idiomatum inter Christum, & accidentia illa. Itaque sicut verè dicitur Deus in Christo videri, & tangi, immò etiam pati, & mori, ratione naturæ humanæ assumptæ: ita isti volunt, Christum in Eucharistia verè, & propriè videri, & tangi ratione accidentium panis. At sententia Theologorum communis contrarium docet.

Idè sit regula *Sexta* ex Petro de Soto lect. 6. de Sacramento Eucharistia. Verba quæ significant motum localem, verè, & propriè dicuntur de corpore Christi in Eucharistia existente, ratione specierum; licet per accidens, non per se: cetera autem, quæ significant alias mutationes, vel actiones, dicun-

dicuntur quidem de corpore Christi ratione specierum, sed improprie, & figurate.

PRIMA pars huius regulæ certissima est, quia realis præsentia corporis Christi, id necessarium requirit, ut motis speciebus verè moueatur corpus Christi, quamuis per accidès: quomodo anima nostra verè mutat locum, cum corpus mutat locum. Itaque verè, & proprie dicemus, Christi corpus in Eucharistia, attolli, deponi, deferri, collocari in altari, vel in pixide, transferri à manu ad os, & ab ore ad stomachum.

ALTERA pars probatur, quia si quæ conueniunt speciebus, excepto motu locali, deberent proprie conuenire corpori Christi, oporteret, vel recipi eas mutationes immediate in corpore Christi, quod omnes negant; vel mediantibus speciebus, & hoc vel quia species inhæreant corpori Christi, & id etiam omnes negant; vel ratione communicationis idiomatum ob vnionem hypostaticam, vel similem: & hoc etiam non habet locum. Nam ut omittam ea, quæ suo loco infra dicemus contra opinionem, siue errorem de hypostatica vnione, si ista esset causa, quatuor absurda sequerentur. PRIMVM, quòd Christus in Eucharistia deberet etiam dici albus, & rotundus ratione specierum: quod tamen omnes absurdum esse confitentur. Cur enim potius actiones, & passiones, quam ipsæ qualitates de Christo dicantur, si est communicatio idiomatum? certè in mysterio incarnationis, non solum dicitur Deus ambulasse, comedisse, &c. sed etiam fuisse corporeus, humilis, tristis, &c. SECVDVM, quòd sicut dicunt Christum verè, & proprie videri, & tangi; ita possent dicere eum calescere, aut frigescere, immò & mucidum, aut acidum fieri, quãdo ista contingunt in speciebus, ante eorum corruptionem: quemadmodum Deus dictus est pati, vulnerari, & mori in carne. At illa nemo planè concederet. TERTIVM, quòd oporteret etiam speciebus tribuere Christi attributa; est enim mutua communicatio idiomatum. At nunquam est auditum, ut accidentibus aliquid eiusmodi tribueretur. QVARTVM, quòd non liceret dicere carne Christi videri, aut tangi, sed solum ipsum Christum. Communicatio enim idiomatum tribuit soli supposito attributa vtriusque naturæ, non autem attributa vnus naturæ accommodat alteri; caro autem natura est, non suppositum. Et tamen Patres supra citati de carne ipsa loquuntur. CHRYSOSTOMVS enim homil. 47. in priorem ad Cor. dicit,

dicit,

dicit, nos carni Christi dentes infigere; & CYRILLVS loco notato: *Carnem suam, inquit, tangendam probet.*

CAPVT TERTIVM.

Ex figuris Testamenti veteris demonstratur presentia corporis Domini in Eucharistia.

NVNC, vt ad probationem accedamus, Catholicam veritatē, quatuor argumentorum generibus confirmabimus, ac simul respondebimus ad ea, quæ aduersarij in vnoquoq; genere obiiciunt. Ad PRIMVM genus argumentorum pertinent Scripturæ testimonia; ad SECVDVM, testimonia veterum Patrum; ad TERTIVM, Ecclesiæ consensus; ad QVARTVM, variæ rationes. Ex Scripturis quatuor argumenta peti possunt. PRIMVM, ex figuris. SECVDVM, ex promissione. TERTIVM, ex institutione. QVARTVM, ex vsu.

Ex figuris igitur Testamenti veteris sumitur hoc argumentum. Figuræ necessariò inferiores esse debent rebus figuratis. Figuræ autem Sacramenti Eucharistiæ, vel sunt excellentiores, vel non inferiores simplici, & naturali pane, significante corpus Christi: igitur Eucharistia non est simplex, & naturalis panis significans corpus Christi, sed est ipsum corpus Christi, panis verè cœlestis, & super substantialis.

Maior propositio ex Apostolo Paulo certissima est, qui Coloss. 2. comparat figuras Testamenti veteris vmbri, impletionem autem corpori. Et Hebr. 10. comparat easdem figuras vmbri, veritatem autem imagini. Umbra enim non est vera imago, sed vel est inanis similitudo imaginis, qualis efficitur, cum quis ambulat in sole; vel certè adumbrata imago in tabula, nondum expressa, & perfecta. HIERONYMVS in cap. I. ad Titum, vt in re clara non multiplicem testes: *Tantum, inquit, interest inter panes propositionis, & corpus Christi, quantum inter vmbra & corpora, inter imaginem & veritatem, inter exemplaria futurorum, & ea ipsa, quæ per exemplaria figurabantur.* Sed etiam absque his testimoniis dubitari non potest, quin figura seruiat veritati, & per eam impleatur, ac perficiatur.

Minor propositio dupliciter probari potest. PRIMVM, ex his figuris, quæ sunt æquales pani. DEINDE ex his, quæ sunt præstan-